Prof. dr hab. Bohdan Krzysztof Bogacki

emerytowany profesor zwyczajny w Uniwersytecie Warszawskim

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Staweckiej-Kotuły pt. „*Objectivité discursive dans les langues spécialisées et dans la langue générale. Etude contrastive polonais, français, anglais.*"

Przedłożona mi do oceny rozprawa Pani mgr Agnieszki Staweckiej-Kotuły pt. „*Objectivité discursive dans les langues spécialisées et dans la langue générale. Etude contrastive polonais, français, anglais*" została przygotowana pod kierunkiem profesora KUL dra hab. Janusza Bienia. Staranny wydruk liczy 234 strony. Poświęcona jest zjawisku obiektywności dyskursywnej badanej na podstawie obserwacji formalnych wykładników tego zjawiska w tekstach specjalistycznych w trzech wybranych językach: francuskim, angielskim i polskim.

Pracę otwiera 3-stronicowy wstęp, w którym Autorka zarysowuje problematykę ogólną, formułuje dwie hipotezy, opisuje zastosowaną metodologię i przedstawia treść każdego z trzech rozdziałów. Jak przystało na wstęp, pozostajemy na poziomie bardzo ogólnego sygnalizowania raczej niż dogłębnej, niespiesznej i precyzyjnej analizy. Tą czytelnik znajdzie dalej, w części zasadniczej pracy, składającej się z trzech rozdziałów i konkluzji. Różnią się one – i to znacznie ! – rozmiarami (w proporcjach 113: 39: 24).

Rozdział pierwszy jest najdłuższy. Zajmuje ponad 110 stron, to jest niemal połowę pracy (str. 9-122). Jest on podzielony na podrozdziały. Autorka objaśnia w nim szczegółowo cel badań, wprowadza podstawowe pojęcia, którymi będzie się posługiwać, formułuje hipotezy, opisuje metodologię i przedstawia strukturę pracy. Kluczowa jest opozycja języków specjalistycznych i języka ogólnego. Celem badań jest prześledzenie frekwencji formalnych

wykładników zjawiska obiektywności dyskursywnej i porównanie danych ilościowych uzyskanych w tekstach specjalistycznych francuskich, angielskich i polskich z danymi korpusu języka ogólnego. Pojęcie obiektywności dyskursywnej rozumie się jako brak odpowiedzialności podmiotu mówiącego i wszystkich aktantów za treści predykatywne jego wypowiedzenia.

Cechy formalne tekstu decydujące o obiektywności dyskursywnej są typu leksykalnego, pragmatycznego i morfosyntaktycznego. Badania przeprowadzono na korpusie utworzonym zgodnie z ogólnie respektowanymi wymogami zawierającym próbki języka specjalistycznego prawniczego, akademicko-naukowego i prasowego oraz języka literackiego jako reprezentacji ogólnej odmiany języka. Osoba poszukująca ogólnych ale nietechnicznych uwag na temat postrzegania tekstów i języków specjalistycznych i ich cech dystynktywnych znajdzie je w końcowej części rozdziału. Moim zdaniem o sprawach, o których mowa w jednym tylko rozdziale dałoby się przesunąć do nowego, co dobrze wpłynęłoby na strukturę całości.

Tytuł rozdziału II (str. 123-162) zapowiada, że będzie on poświęcony zjawiskom dyskursywnym w językach specjalistycznych (*Phénomènes discursifs dans les langues spécialisées*). Punktu wyjścia refleksji nad zjawiskami należącymi do tego obszaru Autorka szuka w filozofii, ale szybko stwierdza, że wśród językoznawców, którzy wnieśli tu najwięcej należą badacze z ośrodków francuskich: E. Benveniste, P. Charaudeau, D, Maingueneau, najczęściej cytowana bardzo płodna C. Kerbrat-Orecchioni i in. Do nich się najczęściej odwołuje objaśniając kluczowe pojęcia, którymi są obiektywność, subiektywność, polifonia, depersonalizacja, dystans enuncjacyjny (*distance énonciative*), dyskurs zobiektywizowany (*discours objectivé*), obiektywizacja (*objectivation*). Pojęciom tym odpowiadają rzecz jasna wykładniki formalne, które należy zidentyfikować i które Autorka starannie komentuje. Oto one: nominalizacje odczasownikowe, struktury bierne bez wyrażonego agensa oraz deiktyczne zaimki pierwszej osoby (osobowe, dzierżawcze i zwrotne). To właśnie one będą obserwowane w korpusie specjalistycznym. Gdy chodzi o

nominalizacje narzucone jest dodatkowe ograniczenie natury semantycznej, co utrudni analizę frekwencyjną: brane są pod uwagę wyłącznie nominalizacje nazywające wydarzenie. Końcowa część rozdziału zawiera szczegółowy opis korpusu. Został on sporządzony zgodnie z ogólnie przyjętymi kryteriami tworzenia takich baz tekstowych, zawiera teksty francuskie, angielskie i polskie, liczy 360.000 wyrazów w 138 fragmentach tekstów pisanych i odpowiada wymogom co do zróżnicowania i reprezentatywności.

Rozdział III jest najkrótszy (str. 163-187). Autorka podaje w nim dane liczbowe uzyskane na podstawie korpusu tekstów. Podzielone są najpierw w zależności od formalnych wykładników obiektywności (nominalizacji, pasywności, wskaźnika osoby gramatycznej) przy uwzględnieniu języka i dziedziny. Prezentacja tych danych za pomocą tabel (w pracy jest ich 25!) ułatwia zorientowanie się w sytuacji.

Conclusions finales zajmują strony 188-190 i zbierają dane liczbowe opatrując je krótkim komentarzem.

Conclusion générale mieści się na stronach 191-192. Podkreśla ona osiągnięcie zamierzonych celów i pokazuje na możliwe kierunki dalszych badań np. w dydaktyce języków specjalistycznych i nauczaniu tłumaczeń specjalistycznych, rozszerzenie korpusu tekstów, uwzględnienie innych języków specjalistycznych i języków etnicznych, poszukiwanie i wzięcie pod uwagę dodatkowych wskaźników językowych jako potencjalnych znaczników obiektywności.

Bibliografia (str. 193-207) uwzględnia 222 pozycje w językach angielskim, francuskim, hiszpańskim, polskim i niemieckim. O ile te dwa pierwsze języki nie dziwią, o tyle 10 bardzo dobrze dobranych pozycji niemieckojęzycznych zaskoczyło mnie. Młodzi polscy romaniści tego języka się nie uczą i do produkcji naukowej utrwalonej w tym języku odwracają się plecami zapominając o tym, że językoznawstwo romańskie narodziło się w Niemczech i Szwajcarii a nie we Francji i że do dzisiejszego dnia, w dobie

imperializmu języka angielskiego, lingwistyka romańska germanofońska ma się całkiem dobrze. Duży plus dla Autorki dysertacji! Autorka w oddzielnej sekcji podała adresy wykorzystanych stron internetowych oraz dane bibliograficzne tekstów korpusu francuskiego, polskiego i angielskiego. Obejmowały one adresy elektroniczne, objętość (liczbę słów graficznych) oraz dziedzinę.

Uzupełnieniem podstawowej bibliografii zawierającej druki i artykuły są adresy stron internetowych (str. 208-209) są dane bibliograficzne odnoszące się do tekstów umieszczonych w korpusie (por. Annexe, str. 210-225).

Praca zaopatrzona jest w 3 streszczenia: francuskojęzyczne, anglojęzyczne i polskojęzyczne (por. str. 226-234). Każde z nich zawiera te elementy, których się oczekuje od tego typu tekstu.

Pani mgr **Agnieszka Stawecka-Kotuła** posługuje się językiem francuskim swobodnie i sprawnie. Jednakże nie uniknęła tu i ówdzie drobnych potknięć. Np. 7 razy pojawił się wyraz *médicine*. Autorka w swoim upodobaniu do tej formy, która jest formą starą albo regionalną nie jest konsekwentna, bo obok niej mamy też trzykrotnie standardowe, ogólnofrancuskie *médecine*. Jest to zapewne efekt pośpiechu, niedostatek korekty. Niezręcznością składniową jest *les suivantes composantes du péritexte* zamiast *les composantes suivantes du péritexte* znalezione na str. 104, *un encrage temporelle* na str. 164 jest złym uzgodnieniem przymiotnika z określanym przezeń rzeczownikiem. W spisie treści znalazłem *langues juridique,* co traktuję jako jawną literówkę podobnie jak *Cohenajako tego* na str. 183 i *poflonais* na str. 190. I wreszcie rada o charakterze ogólnym: warto zdecydować i konsekwentnie stosować w całej pracy *nous* zamiast kolokwialnego *on*. Niekiedy formy te sąsiadują ze sobą w jednym zdaniu, co razi.

Mimo tych zastrzeżeń, ogólna ocena tekstu mgr Agnieszki Staweckiej-Kotuły jest pozytywna. Autorka precyzyjnie pokazała, że stopniowalność obiektywności dyskursywnej jest związana z typem dyskursu oraz z

gramatyczno-typologicznym profilem języka. Temat pracy został dobrze zakreślony a wykorzystana przy jego realizacji literatura uwzględnia odpowiednie pozycje: począwszy od prac klasycznych aż do najnowszych. Zastosowana metodologia nie nasuwa uwag krytycznych. Analizy trafiają do przekonania, intuicje językowe są łatwo akceptowalne, argumentacja wydaje się celna, wnioski są wyważone i wystarczająco umotywowane, interpretacja danych uzyskanych w wyniku badań empirycznych jest poprawna. Dostrzeżone usterki są nieliczne, raczej natury „kosmetycznej" i nie wypływają na pozytywną ocenę końcową.

Zaprezentowane powyżej opinie nie pozostawiają wątpliwości co do konkluzji, ku której zmierzam. Sformułuję ją poniżej expressis verbis.

Przedłożony mi do oceny tekst spełnia wymagania, jakie stawia obowiązujące prawo rozprawom doktorskim.

(por. *Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z późn. zm. a także *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r.*).

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie jego Autorki do dalszych etapów w przewodzie doktorskim.

Prof. dr hab. B. Krzysztof Bogacki

Warszawa, 12 października 2024 roku